

James Herndon: A Nyúl-hegyi iskola

április 1, 2013

A How to Survive in Your Native Land c. könyv 9. fejezete

III. rész

Richard tőlem balra egy fa alatt ül és ebédel. Apró gyökerek és fűvek fekszenek az előtte kiterített újságpapíron. Nézd – mondja – 12 különböző ehető növény! Egyet megkóstolok. Kesernyész íű, mint a petrezselyem. Néhány nevét felsorolja nekem, de a többire nem emlékszik. Honnan tudja akkor, hogy ehetőek? Mérgezőek is lehetnek, Ricsi – mondom neki. Lehetséges, hogy éppen most mérgeztél meg, hogy hagytad megennem azt az ismeretlen növényt! Ez mulattatja, vigyorog, de komolyan hozzáteszi, hogy semmi vész. Csak a nevét felejtette el. Nem mérgező. Mind ehető. Ezért hívják őket ehető növényeknek, adja tudtomra.

9. fejezet

Egy ideje történt a Spanyol felső tagozatos iskolában (Spanish Main School), hogy az *Éretlen* szó kiment a divatból és helyette a *Teljesítmény -Visszatartó* (Non-Achiver) jelent meg. Ez az, ami mindenkit megőrjít egy iskolában, még akkor is, ha ezzel senki sincs tisztában. Az ember szereti a történelmet, szereti tudni, dolgok miért kezdődnek el, fejeződnek be, szereti az okokat látni, és ez az iskola esetében reménytelen. Nincs semmi ok, mert tulajdonképpen nincs is oka. Ugyanakkor a *Teljesítmény-Visszatartó* szó feltűnően sokszor jelent meg a San Francisco-i Állami Egyetem kurzuskínálatában, a tanácsadók folyvást utaltak rá, a tanárok használni kezdték, ezt

olvashattad az iskolai előmenetelt dokumentáló dossziékon.

Természetesen a történelem is *belejátszott* mindebbe. Mindig is voltak gyerekek az iskolában, akik okosak voltak –azaz, az iskola mondta róluk, hogy okosak, kimutathatóan okosak voltak életük bizonyos szakaszában az iskolai felmérések szerint-, de nem teljesítettek jól, rossz jegyeket kaptak, és csak bosszúságot okoztak. Természetesen idegesítették az iskolát. Az okos gyerekek, akik jó jegyeket kaptak, rendben voltak. A buta gyerekek, akik rossz jegyeket kaptak, rendben voltak. De az okos gyerekek, akik rossz jegyeket kaptak, már nem voltak rendben, mert mintha burkolt célzásként szándékosan elutasították volna előnyüket, a nyereség gondolatát, az iskola erkölcsét magát.

Bárcsak megpróbálták volna!- az iskola jelezte volna a szülőknek, akik jöttek volna és közreműködnek, és az iskola a szülőkkel karöltve megpróbálta volna kitalálni, hogy vegyék rá ezeket a nem-próbálkozókat az erőfeszítésre. Tehát a Teljesítmény-Visszatartók nem voltak valami új a Nap alatt; akkor miért lettek hirtelen annyira divatosak? Egyszerűen csak azért, mert a Történelem olyan körülményeket teremtett, hogy átkozottul sok lett belőlük. Ha egy egészséges Teljesítmény-Visszatartód van az osztályban, aki bosszant, míg te megpróbálsz elmagyarázni az anyagot, még tudod kezelni – behívod a szüleit, elkülöníted, vagy megalázod, elküldöd az irodába vagy a tanácsadóba, és jutalmul tarthatsz egy jó órát a szolgák osztályának, ami megéri a fáradságot.

De vegyél három keményvonalas Teljesítmény-Visszatartót , és már képtelen vagy az elképzeléseid szerint tanítani Egyiptomról, mert ők majd gondoskodnak róla, hogy egész idő alatt személyesen velük foglalkozz, egészen addig, míg ki nem dobod őket. És ha már kidobtad őket (ha hármat dobod ki egyszerre, már nem is vagy olyan jó), akkor a tanácsadónak kell velük és szüleikkel találkozni, minden idejét velük töltve. Aztán az igazgatóhelyetttessel is találkoznak, aki szintén rengeteg időt fordít rájuk, majd az igazgató kerül

sorra. És ha 40 tanár fejenként 3 gyereket rak ki, akkor az egész iskola minden idejét ezekkel a bestiákkal tölti, akik így győznek.

És mindezek ellenére az iskola szilárd meggyőződése, hogy a gyerekeknek valamiféle *teremben* kell lennie állandóan (persze, az iskolában csakis termekben lehet lenni), még akkor is, ha világos, ezt sok gyerek nem bírja ki. Tehát a tanár, aki épp most tett ki három elviselhetetlent, kap másik hármát egy másik tanártól, aki szintén most dobta ki őket. Az iskolának nincs más megoldása, így a Teljesítmény-Visszatartók teremről-teremre, tanártól-tanárig vándorolnak, néha megállnak a tanácsadónál, igazgatóhelyettesnél, a fiatalokúak börtönénél, felfüggesztést kapnak, behívják szüleiket, visszatérnek a termekbe, ahol már bizonyították, hogy elviselhetetlenek.

Így született meg a Teljesítmény-Visszatartók speciális csoportjának gondolata, akikkel másként, a hagyományos iskolai kereteken kívül kell bánni. Úgy emlékszem, a tanácsadóktól jött az ötlet, aztán az új igazgatóhelyettes is támogatta, sőt még az igazgató is, aki kihozta gyermekét a Kreatív Művészeti kurzusból, mert az egy örület volt. Mindenkinek számos jó indoka volt a csoport létrehozására és alaposan át is beszéltük azokat. De a valódi ok az volt, hogy az iskola kijelölt egy másik Speciális Csoportot, amit a rendes csoporttól függetlenül kívánt fenntartani, hogy az zavartalanul végezhesse azt, ami jó. Az ügyintéző csoport a Spanyol Iskolából kívánt tanárokat verbuválni.

Ösztönző lehetőségeket kínáltak fel: a normál iskolai szabályok alóli mentességet; a tanároknak szabadon felhasználható pénzösszeget oktatási segédletekre; munkahelyi szaktanácsadást; önállóan alakítható tanmenetet; és ami a legfontosabb, a szokásos 1 helyett 2 szabad időszakot a nap során. Senki sem jelentkezett. Az ösztönzés ellenére senki nem akart dolgozni a *Teljesítmény Blokkban* – így nevezték a csoportot. Speciális csoport volt; az iskolán belüli speciális csoport, mint azt mind tudjuk, merő tévedés. De az iskola

kitartott mellette. Eldöntötték, és föl is vették az első két jelentkezőt a Teljesítmény Blokk kidolgozására. Egy másik férfit – aki eddig az alapfokú iskolai körzettel foglalkozott és a 12-14 évesek közt is tapasztalatot kívánt szerezni, hogy így ügyintéző lehessen – szintén felvettek. Így nézett ki a csapat, ami a közel 80 gyerekekkel ösztől azt teheti, amit Jónak gondol.

5 egymás melletti teremben 4 tanár állt készen. Elhatároztuk, hogy két terem Tevékenység Helynek neveznénk, a további hármát tanteremnek. Lelki szemeink előtt láttuk a mennyországot; a tanárok bejelentik, hogy az órákat a tanterekben tartják és a gyerekek szabadon jöhetnek, ha akarnak. Ha nem, a másik két teremben lehetnek, ahol mi tanárságunkat feladva léteznénk, ahol semmi nem lenne kötelező. Az ösztönző 3000 dollárunk javát a Menedék felszerelésére költöttük: festéket, agyagot, gipszet, hangfelvevőt, magnót, tv-ket, Bell telefon készletet, természettudományos csomagokat, játékokat, kirakókat vettünk, hogy amíg a gyerekek semmit se tesznek, mégis tehessenek valamit.

Az alapelképzelésünk az volt, hogy ha a gyerekeknek nem kötelező órát látogatni, akkor, ha mégis jönnek, akkor biztos csöndben lesznek majd, figyelnek, olvasnak, dolgoznak, és fantasztikus óráink lesznek. Hiún azt hittem, majd bebizonyítom, hogy is kell az iskolát használni, mint eszközt, így leckéztetve az iskolát magát. Mivel a gyerekekkel majd egész nap együtt lennénk – csak a testnevelés és a művészeti vagy műhelyfoglalkozás zajlik a normál iskolában – tényleg szakítani tudnánk az iskola rossz hatásával, tényleg iskolává válhatnánk, tényleg tanulhatnánk. Úgy tekintettem ezt, mint az új kezdetet.

De a valóságban mindez az út vége volt. Az út vége, ahol az ember azt képzei (én legalábbis így képzeltem), ha lemond teljes hatalmáról, mint felnőt, akkor a gyerekek szabadon választják azt, amit ők szeretnének. Az út vége, ahol, ha

felnőttként nem szabad meg, mit kell tenni, akkor a gyerekek képesek lesznek döntéseket hozni. Az út vége, ahol a gyerekek reményeink szerint megmondják, mit és hogyan tanítsunk...

De a diákok ugyanabban a világban léteztek, mint mi, ugyanazon válaszok hiányában. Nem tudták nekünk megmutatni, hogy hogyan tanítsunk. Talán azt remélték, majd mi mutatjuk ezt meg nekik. Az óráink ugyanazt az útirányt követték, mint a normál órák. A gyerekek megjelentek, duzzogtak, szétszedtek dolgokat, összetörték a felszerelést, és nem dolgoztak. Ha nem tetszik az óra, miért nem hagyod abba? Nem kell itt lenned! – mondtuk. A gyerekek a szokásos választ adták: Ott nincs mit csinálni, vagy Nem láttad Nagy Árpit-t? (Ő amúgy egy nem létező figura, akinek a nevét gyorsan egymás után mondva, megkapjuk a varázsszót: „pinagyár”; emlékszem, milyen borzongással töltött el engem is hetedikesként ez a mágikus név, aminél számomra akkoriban nem létezhetett érdekesebb dolog a világon.) A régi lecke, amit én a Kreatív Művészet kurzuson (mivel buta osztályba jártam) nem voltam képes megtanulni.

Elviselhetetlen terhet ajánlottunk a gyerekeknek. Ezt tettük. Azt ajánlottuk, döntsék el, mit tennének. De nem tudtak dönteni, mert már 7 éve iskolába jártak és ismerték szüleik és az ország, Amerika elvárásait. Nem voltak szabadok, akárhányszor is mondták nekik, hogy azok. Mi sem voltunk szabadabbak náluk. *Tudták*, hogy el kell menniük írás, természettudomány vagy társadalomtudomány órára, ha már lehetett, mert ezt várták el tőlük az iskolában, nem csak a Bell csomagok szétszórásával vacakolást a Menedéken egy tanár társaságában, aki úgy tesz, mintha jópofa dolognak tartaná mindezt. De amikor eljutottak az órára, a tanteremhez, ők is tudták, hogy az órának semmi köze hozzájuk, féltek tőle, a kudarc lehetőségétől – és tudták, hogy mindez idegen számukra és ezért inkább tönkretették azt, minthogy az tegye tönkre őket.

Az osztályzás kérdésköre a tökéletes példa erre. Az osztályzás teljes eltörlésére vállalkoztunk. Nincsenek jegyek – mondtuk

jó hangosan, teljes meggyőződéssel az összegyűlteknél. Megszabadulhatunk az elnyomás eszközétől! Mi? – üvöltöttek a diákok – nincsenek jegyek? Miféle baromság ez? Nem akartak tanulmányi értékelés nélkül hazamenni, hogy aztán magyarázkodhassanak, jegyek nélkül hogyan lett mégis bizonyítványuk. Jegyet akartak minden tantárgyból, annak bizonyítékául, hogy ők is tantárgyként teljesítették azt, mint mások. Még az elégtelen is jobb volt, mint a semmi. Erre mi azt mondtuk, rendben, de akkor mit szólna mindenki a jeleshez?

Ez sem tetszett nekik. *Ha valaki dolgozik, jobb jegyet kell, kapjon, mint az, aki nem.* Hát akkor, kölkök, osztályozzatok magatokat – mondtuk-, adjatok magatoknak olyan jegyet, amit megérdemeltek, vagy akartok, vagy amit csak jónak tartotok. Azt gondoltuk, ez így megfelelő lesz, de nem volt az, hiszen a terhet, a felelősséget már megint a gyerekekre hárítottuk. Tehát azzal, hogy elhatároztuk, mindenki legyen szabad, még semmit sem oldottunk meg az első év során. Mindenkit a képzeletvilág megélésére biztattunk, de nagy árat fizettünk érte, megbuktunk az összetartozás tekintetében. Év végére csak Bill és én maradtunk a folytatáshoz, a másik kettő feladta – egyikük természetismeretet tanít, a másik igazgatóhelyettes lett egy másik körzetben.

* * *

Az iskola mégsem szüntette meg a csoportot, talán, mert még mindig sok nem-teljesítő gyerek volt, vagy csak pusztán azért, mert létezett. Megmaradt, és felvették a két következő jelentkezőt a munkára. Így lettünk mi négyen: én, Bill és két nő, Eileen és Arpine. Nincs még négy ember, aki ennyire különbözne. És mégis, azon a néhány napon, amit az iskola kezdése előtt átbeszéltünk sikerült teljesen különböző megfogalmazásban, de beszélgetnünk a mi iskolán belüli iskolánkról.

Még mindig csodának tartom ezt, valami olyan csodának, mint amikor gyerekként horgászni mentem a patakra és apám megszabta

a kifogandó pisztrángok számát, persze egyet se fogtam, majd megjelent apám és azt mondta: „Hiszen nem jól áll rajtad a sapka!”, és mert nem volt más dolga, egy darabig együtt pecáztunk, és én egyszeriben elkezdtem fogdosni a halakat, a fene se tudja, miért. Beszélgetni kezdtünk a gyerekekről, akiket tanítanunk kellene, megpróbáltuk kitalálni, mire is lenne ténylegesen szükségük. A mi gyerekeink tipikusan olyan gyerekek voltak, akik elsősben az iskolai vizsgák szerint nagyon okos, vezető, negyedikes szinten olvasó, stb. gyerekek voltak, majd a negyedikes iskolai vizsgák alapján írni-olvasni nem tudó, feltehetően 85-ös IQ-val rendelkező gyerekek lettek, nem együttműködő szülőkkel. Mi történt ezalatt? Elütötte őket egy kamion? Úgy tűnik semmi nem történt, csak annyi, hogy iskolába jártak 4 éven át.

A következő kérdéseket vettük fontolóra: Hogy lehetséges, hogy néhány gyerek nem tud tanulni az iskolában? Hogy lehetséges, hogy mások meg tudnak? Mi az, amit amerikaszerre mindenki fontosnak tart, hogy megtanuljanak? Miért szükséges ezt megtanulniuk és szükséges-e egyáltalán? Az első kérdésekre nem tudtunk határozott választ adni, bár éreztük, mind jól ismerjük azokat, pusztán azt tudtuk mondani, hogy vannak gyerekek, akiket legyőz, alkalmatlanná tesz az iskola. A további kérdésekkel nem volt hasonló problémánk. Mind Amerikában éltünk. Nem volt kétségünk, hogy amit a szülők, nagybácsik, nagy testvérek társadalmi rétegtől, politikai meggyőződéstől függetlenül egész Amerikában elvártak a gyerekektől az az, hogy írni-olvasni megtanuljanak. Ennyi pont elég, vagy nem? Végülis Amerikában vagyunk, vagy nem?

Hát az ingyenes iskolák nem azért jöttek létre, hogy azok a gyerekek tanuljanak meg írni-olvasni, akik egyébként nem tudnának, hisz a szüleik sem tudtak, vagy, mert túl szegények voltak a taníttatáshoz és maguk pedig képtelenek? És hogy miért kellett megtanulniuk – hogy egyenlővé válhassanak ország szerre. (Mi másról beszéltek a fekete szülők, mikor mindenféle megrohmozták az igazgatói értekezleteket és

követelték, hogy iskolákban *tanítsák* a gyerekeiket, és zavarják el a radikális fehér oktatókat, akik Amerikából mélységesen kiábrándultan ellepték a fekete közösségeket azt remélve, hogy a fekete gyerekektől ők *maguk* tanulhatnak valamit.)

Nos. Az elmúlt években sokat beszéltem a mi iskolán belüli iskolánkról konferenciákon, előadásokon, szakértői csoportoknak, és amit valójában elmagyarázni, leírni szerettem volna, az a szolidaritás pompás érzése volt, amit ott mi tanárok, diákok egyaránt megéltünk két évig. Sose tudtam ezt megtenni és most sem tudom. Hogy nem tudtam, az vereség számomra, vereség, amit örömtelenül kell lenyelnem. Nektek, olvasóknak is minden töletek telhetőt meg kell próbálnotok, ahogy én is tettem.

A baj az, hogy minden, amit elhatároztunk, elkoptatott frázis volt és aligha hangzott megváltásként. Elhatározásaink, elveink a következők voltak (már nem emlékszem, ezek közül melyeket jelentettük ki nyíltan, melyeket feltételeztük hallgatólagosan):

Az iskolák léteznek, szinte mindenki fog iskolába járni. Az iskola nem nagyon fog változni, aligha. Az iskola teljesen lényegtelen a gyermekek életében. A gyerekeknek egyáltalán nincs szükségük az iskolára, valóságos feladatokra vágnak, felfedezésekre, kalandokra. Azt akarják tanulni, amire az iskola alkalmatlan, hogy megtanítsa őket.

Ők hegyet mászni, álmodni, neveket alkotni szeretnének. Az iskola sehogy sem válhat lényegessé, mert egyszerűen nem az. Az állami iskolák lényegtelenek; a szabad iskolák (ha szülők vagy gyerekek hozták azt létre) lényegtelenek; a köztes haladó magániskolák lényegtelenek. Mind lényegtelen és káros az emberek életére, mint oly sok más ebben az országban. Nem várhatsz ölbe tett kézzel a forradalomra, miközben mindenféle megvetendő szemetet teszel. Nem vonhatod ki magad mindez alól úgy, hogy közben feltalálod az anti-iskolát, hisz még mindig

az iskola tényével, az állami iskolával foglalkozol ebben az országban. El kell döntened, mit fogsz tenni, bárhol is légy.

Az emberek inkább hasonlóak, mint sem. Amit mi, felnőtt tanárok fontosnak tartunk, a gyerekek is feltehetően úgy gondolják.

A felnőttek eldöntik, mi fog történni. Tekintélyelvűek. Döntenek, mert más nem tud dönteni. Mi más haszna is lehet egy felnőttnek, mint hogy a gyerekek dolgában döntsön? De nem saját kényelmed szerint kell döntened, hanem a tényleges hasznosság szerint. Nem lehet egyszerűen beletörődni a szokásokba, nem lehet a halottak döntését elfogadni. Döntéseidnek tükröznie kell azt, amit a közösség minden tagja ismer már, amit a Nép tud.

Elhatároztuk, hogy olvasást fogunk tanítani, mert a gyerekek nem tudtak jól olvasni, pedig Amerikában tudnod kell olvasni, mert csak így lehetsz egyenlő. Elhatároztuk, hogy csak ezt tanítjuk, hisz nem akartunk semmit sem terjeszteni, nem akartuk, hogy úgy tűnjön, az érdektelen dolgok érdekesekek. Mi tudtuk, hogy mi, A Nép fittyet hányunk a Társadalomtudományokra, a DNS-re, az ifjúsági tudományosság összes címkéjára. (Ha egy bizonyos gyerek tényleg akart, tanulhatott róla most és mindenkor.) Elhatároztuk, hogy a gyerekekkel eltöltendő idő egyetlen célja, hogy megtanítsuk őket jól olvasni, hogy a délelőtti időt arra használjuk, hogy olyan állapotba hozzuk őket, hogy ezt megtehessek. Eldöntöttük. A mi rizikónk. A mi felelősségünk. A mi feladatunk kitalálni, hogy is vigyük ezt véghez, ha már eldöntöttük.

Azóta kezdtem el iskolánkat magamban Rabbit Mountain-nek, (Nyúl Hegynek) nevezni. A kifejezést néhány északi parti költő teremtette réges-régen, a kocsmában ülve közös iskolájukról ábrándozva. A Nyúl és a Hegy életük fontos eseményeire utaltak, és mellékesen az enyémeire is, és persze a név pont illet egy olyan helyhez, ahol nincsenek se nyulak, se hegyek.

Ezek egyike sem fontos. Nyúl Hegy valójában sosem létezett, csak mindegyikünk képzeletében, és a költők azóta is vitáznak, ha meg nem haltak. De a cél, Nyúl Hegy ügye, az összetartozás fennmaradt.

Én, Arpine, Bill, Eileen, a diákok. A tanácsadók: Vern, Dick és Suzanne. Bruce, az igazgatóhelyettes; az igazgató, aki utált mindent, amit tettünk, de minden téren támogatott minket. Judy a terepgyakorlat szakértő. Tanár diákok. David, aki akkor jött a Spanyol Iskolába dolgozni, amikor az már hivatalosan megszűnt, mégis azonnal tagja lett a Rabbit Mountain Iskolának, A Nép Iskolájának. Dolgoztunk, mi emberek, Amerikában, annak teljes tudatában, hogy az elnyomás eszközei nem válnak majd a szeretet eszközeivé. Mi Rabbit Mountain tagjai voltunk és összetartoztunk.

Ezzel a fejezettel mintha John bőrébe bújtam volna. Nos, John egy kölk volt Nyúl Hegyen , aki eldöntötte, hogy megküzd az olvasással, aki belement, hogy elveti félelmeit és a teljesség iránti vágyát, és egyszerűen megpróbál megtanulni olvasni. Végül tényleg megtanult. Azaz eljutott a nyolcadikig és merő konokságból egy hatodikos szintjén tudott olvasni. Az évnek úgy indult, hogy egy elsős szintjén tudott. Szóval, nem ő lett az iskolai oktatás hőse, valószínűleg nem is javasolták a Harvardra. Kudarcc volt, bizonyos értelemben. És győzelem is. Attól függ, honnan szemléljük. Tudom, ezzel a fejezettel a nyolcadikban vagyok, de csak egy hatodikos szintjén üzelek. Nem tudom elmagyarázni, hogyan léphetsz be a Nyúl Hegy Iskolába, bár valaha azt gondoltam, erről fog szólni ez az egész könyv. „Aztán jól álljon a sapka a fejedben!” – ez minden, amit mondhatok.

folyt. következik

Kapcsolódó oldalak:

- Részletek James Herndon: Túlélés a saját hazádban c. könyvéből

- James Herndon: Örömmel várni az olvasás óráát!
- Fóti Péter: James Herndon „The way it spoused to be” c. könyvéről